

WESTERDAHL, FRANS

Bränwinets öde i Swerige och
anmärkningar wid de utkomne skrifter
om bränwins bränningen samt project
huru wida bränwins tillwerckning kan
tillåtas utan rikets känbarare skada.
=Anon=. Stockholm, tryc

(Carlbohm
1765

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

WESTERDAHL Q. F. S.

Pal. 84
Myl
(31)
1700-
1829

Brånwinets Öde i Sverige

Och

Anmärkingar

Wid

De utkomne Skrifter om
Brånwins Bränningen

Samt

PROJECT

Huru wida Brånwins tillwerck-
ning kan tillåtas utan Rikets
Känbarare Skada.

Rus för här ut med Tummel och Sus och
hans yrene Sällskap;

Ty der Rus holler Sus, der dwalds icke
wisdom och Frode.

Stjernh. in Herc.

SENDERM,

Tryckt uti Kongl. Finska Boktryckeriet 1765.

af Westerdahl

Imprimatur.
N. v. OELREICH.

Sänge mena att Brånwinets nyttjan
 de är uräldeigt, och efter Skaparens
 Allwisa Inrättning egenteligen förord-
 nat till Menniskjo-slågtets uprättholjelse, hwar-
 förutan hwarken den enskiltte eller allmenna Hus-
 hollningen kan hafwa bestånd. Men des upfinning
 tillskrifwes de senare tider, och des period i Swe-
 rige sträcker sig icke lengre tillbakars, än till Ko-
 nung Erich den 14:des Regements tid, då denna
 slags dryck blef först bragt hit in i Riket; dock
 med så liten framgång, att icke allenast *liqueuren*
 blef fördömd såsom högst skadelig, utan lände Ko-
 nungen till en sådan förebräelse, att klagemål es-
 mot honom här före blefwo anförde. Den
 ansågs som en plåga och dödligt gift för Mennis-
 kjo-slågtet; hvarföre ock, uti Ständernas san-
 na och rättmätiga orsak till Konung Erichs
 afsättande 1569 omwöres, huru Konungen lätt
 insätta *Sturarne* på *Stwartstjo* gård och dem der
 „illa tractera; Så står det ock anfördt som ett oför-
 „låteligt fel at en part af deras tjänare blefwo
 „der jemmerligen Marterade och plågade med
 „Brånwin och andre nya plågor, som Konun-
 „gen och Göran Persson uptänckte, dermed de
 „wille tvinga dem at bekänna det som aldrig war.

Med sådant förakt blef denna *liqueuren* i början hos oss ansedd, så at dess bruk hölts snarare för plåga och straff, än någon nytta och behaglighet; och den stund det först blef här bekant, kallades en olycka; Derföre blef och Brånwinet bortskaffat och nedgrawit i glömskan, som det icke mer varit till. Men det onda är icke så lätt utrotadt. *Liqueuren* hade sina älskare, som gjorde *estime* af den sanima, hwarigenom den snart blef annorlunda ansedd, än som skadelig, och mer efterlångtad än i början. Emellertid lærer den blifwit så oförmerkt i smånigom, till oss införder; ty uti alla Tull-Taxor och *accis*-ordningar, hwilka ofomoftast utkommo, nämnes aldrig Brånwin, hwarfen som utländsk, eller inländsk *Liqueur*. De utländske drycker som wåre försåder hade sig bekante och hos dem nyttjades, woro 3 å 4 slags winer, åtskilliga sorter *Mjöd* och *Öl*, som fingo sina särskilte namn efter orten de hemtades ifrån. Dock utkom *mandat* och förbud 1,85, att icke något *Dyfl-öl* skulle mera införas, utan inwånarena skulle i det stället skaffa sig malt och humbla och brygga själfwe godt *Svenskt Öl*, som orden lyda. De inhemska drycker woro *mjöd*, *Kyrdranck*, *öhl* och *Pryking*; men Brånwinet som i senare tider varit orsaken till mångfaldiga ledsamheter och oredor uti vårt *Rike*, omtalas icke; Men uti Tull-Taxan af den 1. Apr. 1591. anföres Brånwin för första gången som en utländsk wara, för hwilken Tull skulle erläggas: och efter detta årtal, nämnes altid Brånwinet uti alla Tull-Ordningar och *accis*-mandater icke bland de främmande och utländska drycker. uti 3 S. af

af ordningen för Krögare år 1622 befaller Sten-
aeligen, att ingen Krögare som Gwenskt öhl
säljer, skall sälja några fremmande drycker, Win
eller Brånwin; beslås han dermed miste drycken
som han tappar af till *Hospitalet* och böte 40.
Mark till Konungen.

§ 2.

Detta gifwer tydeligen tillkänna at Brån-
winets tillredning war hos oss ännu icke bekant;
Dock har konsten att bereda det i småningom in-
smygt sig under denna *liqueurens* införande och
nyttjande; hwarföre den efter någon tids förlopp
blef mera allmen, at uti 1638 års Taxa öfwer
accisen, afgiften för Brånwins bränning till sa-
lu och hus-behof aldrasförst omtales. Sedermera
tilltog konsten mer och mer, at det icke allenast
till enskilt behof i Riket tillwerckades, utan blef
en handels wara med utländningen, Som kan
ses af 1648 års Tull-ordning för utgående och
inkommande waror Rykland och Sverige emel-
lan, hwarefter Tullen utsattes för utförsten af in-
ländskt Brånwin.

§ 3

Här frågas: Om våre Förfäder den ti-
den, hade tillräckligt Spanmål, utan at köpa
af Utlänningen? Att, såd varit till öfwerflöd
uti Riket den tiden, wises nogsamnt af åtskillige
documenter: änskönt miswärdt ibland infallit, som
minskat ömnigare tillgång och förråd för dem.
De hafwa icke allenast haft till eget behof, utan
hjelpt sina grannar med sig. Konung *Gustaf* uti
ett *Placat* om Hemmans Elyfning af den 19 Apr.
1555. omnämner Rikets fordna Fruktbarhet och

Folkrikhet, och till bewis här på Åberopar han sig de då för ögonen warande fasta och ofwifeliga tecken och skäl af gamla diker, tomter och bolstäder, så att måst alle de platser och rum wordo bebyggde och besutne som byggas och uptagas kunde, och Folkhopen förskades ganska mycket, till des den menige man begynte misbruka sådana Guds gåf wor med många och grofwa Synder, så at Guds rättwisa blef förorsakad, att hemlöka och straffa dem med mångahanda plågor och sjukdommar, men besynnerligen med de namnkunnige plågor som kallades Swarta döden, Diger-döden, och Store döden. Uti Handels ordinantien af samma år ansågs säden, nemligen Wete, Råg, Korn och Malt, såsom en wanlig exportations-wara till Tyskland; men uti importations ordinantien från samma ort, nämnes Säden aldeles icke; till Gåfert bewis att Spannmål den tiden wogjorde en dräglig Handels wara på förenämde ort. Till att desto mera bestyrcka detta så förtjänar här att anföras Gustaf Adolphi Patent och förbud emot Spannmåls utførsel af den 25 April 1622, som lyder således: „Efter wi förnimme det dyr tid är på Spannmål uti de omliggande Riken och Landskapen, och har eljest uti vårt kära Fädernesland detta förledne året ty wår, på många orter swag års wårt warit, så att om Gud icke wålsignar närwarande år med god ymnoghet, så är till befaranades, att stor brist på Spannmål blifwer; och till att afwända detta; Så befalle Wi Strängeligen Wåre Undersätare, som sig på Spannmåls utförande skickat hafwa, att de icke utföra annan Spannmål till fremmande land
 än

ån Swete; efter det icke brukas till gemene mans föda och uppehälle, och en part Landsändar dermed sin mästa Handel drifwa.

De woro så begifne på Spanmåls utförsel, att de sålde sig understundom för när, och dyrhet upkom innom Riket; dylika exempel hafwe wi år 1563 och 1627, då förbud måtte utfärdas, emot Spanmåls och *Vidualie*: warors förmyckna utförande; hwilket äfwen hände 1629 den 26 Januari, efter de utskoppade Spanmål uti stora Summor, hwaraf den blef dyrare innom Riket, än hwad de kunde få af utländningen, och på det sådant skulle förefommas i tid för det då inneswarande Året, så blef Spanmåls utförsel til utrikes orter förbuden; och efter de under *prætext*, at föra sådes laddningar städerna emellan i Riket, förde honom till utrikes orter, när de kommo under Segel; ty blef förbudit at bruka så stora fartyg till Sedens förande städerna emellan i Riket, som kunde gå öfwer hafwet till Utländska orter. Sedermera blef detta förbud aldeles uphäfwit och gafs frihet at utföra all slags Säd emot *Licentens* afgifswande: se Förordningen af 1681 och 1684.

§ 4

Churu Brånwins bränningen efter hand lärer allt mer och mer tilltagit från förenämde år 1638, har den dock icke så öfwerstridit måttlighets gränser, att der emot varit af nöden göra någon inskränkning eller utfärda något förbud; Men i detta *Seculo* är Brånwins Historia helt besynnerlig, då dess omåttliga nyttjande icke tygelsfritt, utan uppsäteligen och med berädt mode af

Allmoheten tilltagit. Så att Riket icke kunnat utföra någon spannmål, änsfönt wälsignesens wiså är warit rått ynnig, utan altsammans blifwit upbrändt, och ändock icke warit tillräckeligit. Ridderskapet och Adelen anförde wäl 1739 at spanmälen war i wanpris; men Kongl. Maj:t hölt för betänckeligit, at för den orsaken förbjuda all Såds införsel från främmande orter; Men wille draga försorg, at sådane författningar bleswo gjorde hwarigenom priset på inrikes Spannmål till landtmannens bättre utkomst kunde befrämjas, till hwilken ände Kongl. Maj:ts wilja war, att till *Amiralitetets* årliga förnödenhet framdeles uphandlas skulle, af den Spannmål som här i Riket faller.

I början af år 1719 bleswo wäl Allmogens Brånwins pannor, inlennade, men bleswo straxt derpå återstelde, dock med den åtwarning, at så länge Spanmälen war så dyr, och swår at tillräckeligen inbekomma, skulle dese pannors återstelande icke misbrukas.

1724 den 7. Febr. Förböds alswarligen att bränna Brånwin af Råg och Wete; dock bles denna Förordning den 23 Octob. samma år med det tillägg ändrad, at Råg och Swete icke seck brännas till Brånwin, när priset på Rågen öfwersteg 18 Daler R:mt, och som priset då öfwersteg föresatta summa, så itererades detta förbud. Ett ganska artigt sätet att holla det inom wiså gränser, om Allmoheten allenast haft lust för egen wälsfärd och Öfwerhetens befallningar. Emellertid wiste dese Förordningar sin wärkan en lång tid.

År 1731 den 21 Julii åtog sig Bryggare Åmbetet i Stockholm emot pålagd *Accis* att bränna ett wist *quantum* Säd årligen och med Brånwin *fournera* själfwa staden med sina Malmar, och de utom staden belägne ställen, som hörde under stadens *disiriet*; Men här emot blef alt brännande till husbehof och af salu för de öfriga förbudt wid pannans *confiscation* och 1000:de D. S:mts böter till angifwaren; och de tjänstehjon som till sådant förbudt brännande sig bruka låtit, skulle sedan Karlén med 6 par spö, och qwinfolket med 3 par ris blifwit affstraffade, wara förfallna, den förra till själfkresswen *Gardies* eller *Artillerie* = Karl, och qwinfolket till *Kass* = eller *Spinhuset*, eller annat *publiquet* arbete på 6 år; men beträddes någon Karl härmed som redan war i Kronans tjänst, så skulle han straffas med 6 gatu lopp. Ingen seck ei eller från Landsorterna införa swenskt tillwärfat Brånwin wid 500 Daler S:mts böter och warans *confiscation*; dock undantogs här ifrån de longwägades rese Brånwin.

1740 utkom förbud att ingen Undersåte öfwer hela Riket skulle wara tillåtit att bränna Brånwin af någon slags säd, eller af något mjöl som af slite Spanmåls Sorter blifwit förmalt, wid 100 Daler S:mts wite, och alla Brånwins Pannor löse eller inmurade skulle förseglas på ett såkert sätt att icke något underslef kunde ske. Detta war den första stöt som Brånwinet fick i detta *Seculo*, hwilken gjorde mycken oro och frucktan hos des Ålfkare, emedan des återfående, såg mycket twiswelaktigt ut. En blidare tid wiste sig dock följande

jande året 1741 då en ny författning utfärdades angående Brånwins brännande och *consumtions* afgift dertföre, på Rikssens Ständers föreställning; hwartill togs den grunden att Brånwins bränningen af Säd, skulle med så ansenliga afgifter påläggas och med andre reglor inskränkas, så at dyrheten måtte hindra misßbruket, och de skadeliga påföljder förekommas, som ett öfwerflödigt Brånwins nyttjande med sig förer. Wiså tider om året blefwo utsatta att bränna till husbehof, nemligen om Hösten från den 8 Octob. till och med den 24 Novemb. samt om wären, ifrån Martii månads början till och med den 15 Apr.; ingen som wille bränna feet angifwa sig för mindre än 1 Tunna, och ej mer än 2 Tunnor hwar Termin. Priset utfastades åfwen huru mycket svenske Brånwin skulle gälla nemligen 6 Daler R:mt Kännan. Wid denna förordnings utfärdande gjordes alla möjeliga anstalter till des i aftagande. Uppsynings: Wännen lofwades belöning; och de som wist synnerlig drift härutinnan skulle ihogkommas wid dem tjänliga lediga blifwande tjänster.

1742 den 23 Apr. uplästes förordningen af den 21 Julii 1731, på det Allmenheten skulle påminnas om des inneholl och obrottsliga efterlewande.

1742 den 8 Octob. utkom en annan Runds görelse, som så wida ändrade den föregående, at alle Hemmans brukare tillåts bränna Brånwin af förstånd Säd; ty som större delen af Allmoggen icke kunde nyttja Brånwins bränningen för des dryga medföljande *consumtions* och andre utgifter: Och Som detta år den olyckan hade händt

Landts

Landmannen, att Arter, Korn, Blandsäd och Safra, dels af bittida insfallen frost, dels och af mycket Regn uti bergnings tiden, blifwit så förderfwade, att de woro aldeles onyttiga, om de icke finge användas till Brånwin; derföre tillåts allmogén att bränna af den förskända Säden utan afgift. När Bondeståndet hade wunnit detta, så infant sig snart Bergare-ståndet, att så njuta lika rättighet; hwarföre den 11 Novemb. samma år, på Riksfens Ständers anhollan blef för godt funnit, att icke låta Städerne i Riket mera betungas med afgifter för Brånwins Bränning, än de öfrige Riksfens inwånare, utan dem blef bewilljat, att betala efter gamla sättet, såsom Accisordningen af 1686 förinår, antingen tillwärdninsgen skede af förskänd eller god Säd. På detta sättet förlorade förra årets förordning all sin goda werckan.

1747. Den 10 Decemb. Utfärdades Förordning angående Brånwins brännande och säljande både på Landet och i städerne, samt *consumptions-Accis* derföre. Alla hemmans brukare å Landet, men ingen annan, seck tillwärdka Brånwin till enskilt Husbehof, för hwilken frihet en *consumtions* afgift blef dem ålagt efter hemmantalet: Dock blefwo dese tillikes förbudne, att bränna till salu, utslåja, emot waror förbyta, eller under namn af gåswo, eller eljest förnytra något Brånwin, ehuru litet det wara månde; Den som bröt här emot skulle plikta 100:de Daler S:mt samt miste pan-nan, och blef förlustig att widare så tillwärdka Brånwin både till Husbehof och salu. Hade han något ämbete skulle han mista det utan hopp att någon

någonsin få det åter m. m. Ingen feck bränna till salu som icke wille tillwercka 10 Tunnor Säd om året, hwarföre skulle betalas 8 Daler S:mt Tunnan af hwarje slags Säd i *consumtions* afgif. Gästgifware och Krögare som Sälde Brånwin i *minut* feck icke bränna till Husbehof, utan till Salu allenast, och de skulle gifwa 10 Daler S:mt Tunnan i *consumtions* afgift. Ingen feck lof att bränna med mindre pannor, än åtminstone af $\frac{1}{4}$ Tunnas inmåtkning i sender. Ingen transport af Sädens Brånwin tillåts Städerna emellan, ej eller från Landet till Städerna att införas.

Uti Riksdags Beslutet af detta år 1747 Klagar Rikens Ständer öfwer den upkomme förderfliga Wäxel Coursen: hwartill förnämsta orsaken fants wara en bedröflig underwigt i handelen, härflytande af ett skadeligit Öfwerflöd, som inkallar flere waror än Rikets *produkter* kunna betala och fölgakteligen utjagar Rikets Mynt til bristens ersättning; Så hade de till dämpande af ett sådant ondt, med dryga afgifter belagdt alla utrikes öfwerflöds waror, jämwäl och inrikes Brånwinet, hwartill så ansenlig myckenhet inländsk Spanmål användes, hwilken åter med utländsk Säd til brödsfödan ersättas måste.

Men Allmogen anhölt 1748 den 21 Januar. Underdånigast, att enligt Kongl. Maj:ts uppå Rikens Ständers tillstyrkande år 1743 alla Hemmansbrukare måtte lemnas tillstånd att bränna Brånwin, dem äfwen nu tillåtas måtte, att, utan någon inkränkning af wis tid, till sitt och sina Kreaturs behof, förwandla deras Spanmål; hwilket icke allenast nekades; Utan den 28 påföljande

jande i samma månad kom förbud ut för Koppar-
 slagare, angående Brånwins pannors försäljandes
 hwilka de ickeingo sälja åt andra, hwarfen på
 Landet eller i Staden, än dem som genom Kyr-
 koherdens i Socknen, eller Krono Fogdens inty-
 gande, bewisa sig wara Hemmans brukare, eller
 fädt tillstånd inrätta stora werck till salu Brån-
 nerier; och Koppar-
 Slagare förböds äfwen att
 föra några Brånwins Pannor med sig till Märk-
 nader wid 10 Daler S:mts böter samt warans
confiscation. Och genom Slotts-*Cancelliets pub-*
lication angående Brånwins Pannor den 5 Febr.
 detta år befaltes Stockholms Borgerkap och In-
 wånare, som icke hade lof att bränna det Pan-
 norna skulle aflemnas på Stadens Rådhus: der-
 jemte förkunnades, att den Kopparslagare eller
 Badare som hade Brånwins-Pannor i sina hus;
 den förra till salu och den senare till handtering,
 skulle plikta 100:de Daler S:mt, mista Pannan
 jemte des wundne måstare-och Umbets rättighet,
 utan hopp att få den någonsin åter, och det tjen-
 stehjon, som lätt bruka sig till Bränna skulle plik-
 ta 20 Daler S:mt. Äfwen skulle den Gefäll, som
 bewisligen angåfwro sin måstare af Koppar-
 Slagare eller Badare Ambeterne förbrut a sig emot detta
 förbud, och således blifwa sitt Ambete förlustig,
 få tråda i en sådan eller des Mästares stelle, och
 warda till Mästare antagen; om han der till fants
 skickelig.

den 28 Apr. samma år blef ännu ett tillägg
 gjordt, att om någon *inpracticerad* Brånwin
 till Städerna, och de kunde ertappas, så skulle
 både Afetyget och Kreaturen hwarmed det fördes
 till

till Lands, samt båten, om det Skedde Sjöledes; wara *confiscation* underkastade, och om flere samlade sig tillsammans, at med wåld till Städerna införa Brånwin, eller ock med wåld återtaga, hwad som under beslag qwarhollet wardt; Så skulle sådana wåldswerefare och Allmenna fridens förstörare affstraffas efter 6 Cap. 2. §. Misgjeringss Balken; Således, at uphofsman skulle mista både lif och lösören, och af de öfrige mista efter Lott hwar 10:de man sitt lif, och plicka de öfrige hwardera med 40 par spö, eller en månads fängelse wid Watten och Bröd, och ware ogildt alt hwad dem wid sådana wåldsamma tillbud wedersaras Kunde.

På det desse Allswarsamma bud och befallningar skulle wara uti skrift minne, Så besattes att dessa Förordningar skulle upläsas årligen 2:ne gånger på Prädikstolene i alla Kyrkor öfwer hela Riket: Nästa Söndagen efter Michaelis-Måso dagen, och nästa Söndagen efter Rynöders-Måso dagen.

Om Mannen i Huset ursäktade sig, att han ej haft kundskap om sin Hustrus olofliga Brånwins försälgning, och han ej kunde öfwerbewisas; Så gälde det dock icke: Kongl. Swea Ho. R. Bref den 22 Febr. 1749; utan begge skulle plickta tillsammans 100 Daler S:mt, eller i brist på pengar skulle kroppen sitta emellan; och den som bröt upp de förseglade Pannor under förbuds tiden och tillwerckade Brånwin, blef ansedd efter utlöknings B. 8 Cap. 8. §.

§. 5.

Uf de anförde Förordningar finnes huru de
; aldva

aldrastärkaste stengsel woro satta både för oloflig Brånwins tillwärfning, såsom ock att hindra folket från tilgrep härutinnan; Men att dese swåra straff ändock icke warit i stånd, att dämpa den odygdige Menniskjans åstundan, och hindra des begärelsens utbrott, wisa oss de mångfaldiga exempel af en stor hop Brånwins-Ullfare, som under denna tiden blefwo olycklige; Swarföre att ej göra förmycket folk usliga till all sin timliga wälfärd, Svea Hof-R. Bref utkom den 10 Febr. 1748 at Kongl. Maj:t på Rikens Ständers tillstyrkande för godt funnit, att befria alla dem, som sig förbrutit emot Kongl. Maj:ts Bref 1746, från den der utinnan utsatta plikten.

I lika måtto utfärdades Svea Hof-R. Bref den 12 Martii 1753. Huru Hans Maj:t hade i Näder för godt funnit, det alla som hade förbrutit sig emot förordningen af år 1747. medelst olofligt Brånwins brännande och säljande, eller i en eller annan måtto emot samma förordning sig förbrutit, och af hwilke böterne icke utmätte blifwit, skulle för lagfaring och plikt förskotte blifwa, samt deras *confiscerade* Brånwins Pannor återsteldte.

År 1756 den 18 Maj utkom åter Kongl. Maj:ts Befallning på Rikens Ständers underdåniga tillstyrkande, i anseende till den allmenna Spannmåls bristen både in- och utrikes, till föreskommande af en allmen förestående nöd, att allment förbjuda all Brånwins bränning både till Husbehof och salu, hwilket skulle wara till den 16 Sept. Samma år; Men förlengdes den 6 Sept. till och med Octob. månads slut samma år, som dock

doch den 18 *Octob.* blef faststeld, att gälla så länge tills den då under händer warande Förordning här om skulle utkomma af trycket: hwilken utkom uti Bewillningen för då innewarande Riksdag, hwarester alle Hemmans brukare af 2 Tunnor utsåde feck lof at tillwercka Bränwin, så ofta och så mycket som nödtorsten fordrade och dererast erlægga i Städerne i ett för alt 1 Daler 8 öre S:mt för Bränningen, och på Landet 1 Daler *ditto* mynt för hwar Tunna som till Bränning användes; hwartill de skulle angifwa sig 2:ne *Terminer* om året, i *Januarii* och *September* för de påfölsjande månader.

Men Knapt hade denna förordning sedt Dagsljuset, förr än den 26 påfölsjande *Nov. 1756*, Bränwinet feck ett dödeligit slag, det swåraste öde det hit tills i vårt Rike haft, och det Allfare satta uti i en wädelig belägenhet, genom Kengl. Maj:ts Nådiga påbud och förbud emot alt Bränwins tillwärfande; Sy Rikens Ständer hade wid handen gifwit huru som flere Hundrade Tusende Tunnor Såd årligen utifrån inkommo, som alt stadnade uti Bränwins tillwerckning, hwar före intet säkrare medel gafs, än aldeles affkaffa en dryck, hwilken så mycket skadade Handelswägen, och hindra ett omåttligt ödande af Spannmål, och förefomma dyr tid, samt hungers nöd, som nu nästan i brist af Spannmål hotade alla Rikets Undersåtare med en swår förestående hungers nöd, så framnt icke tidige och kraftige medel emellan kommo; altså och emedan genom Bränwins brännande, ehuru inifrån det och wore, af mindre wälsinnade inwånare mycket Spannmål torde der
till

til användas, och således bristen af nödtorftig föda, för de öfrige undersåtare ökas, då likväl i sådant tillfälle nödvändigt är, at bespara såden til bröd: Fördensfull förbjöds aldeles allt Brånwins brännande i Städer och på Landet, både til Salu och Husbehof, til des framdeles derom förordnadt wart. Alla Brånwins pannor med sit tillbehör skulle inlemnas wid Kyrkorne uti Ti-
 onde- boden, eller annat säkert rum och förseglas; Den som icke infant sig med pannan 8 dagar efter påbudet, så wiste han hånne och seck plitka 10 Daler S:mt, angifwarens ensak. Alla Kopparslagare blefwo förbudne at göra och sälja Brånwins Pannor, eller föra dem på Marknader och Landet. Allt Utländskt Brånwin blef likaledes förbudit til införsel och salu.

Här igenom upgeck ett bistert märker för alla Brånwins Patroner, som wunnit stora Capitaler genom des tilwårkning. Alla som haft sin näring genom des utprånglande, sågo sig härigenom förlorade til sin timelliga Wälfärd. Alla Brånwins supare, trodde nu at deras Lifspersica skulle snart ändas, då deras Lifsbalsam fessades. En stor del inbillade sig at swåra Sjukdomar skulle upkomma hos Allmenheten genom Brånwins bristen: här spåddes så många olägenheter, och förebådades så många olyckor, at den lättrogna hopen inbillade sig den gruffigaste förwirning uti hela Samhället. Men utgången wiste, at i stället för desse förmente swårigheter, seck man se ett årbart, nycktert och beffedtligt upförande ibland gemene man: så slagsmål hördes af, inga oroligheter på allmänna wågar, och inga Tingsmål för slagsmål och andra swåra brätt-

brottmål i Dryfenskap spordes. Ej eller at några
 Sufdomar i brist af Brånwin plögade Allmänheten.
 1756 den 8 Decemb. utfem Kundgjörelsen
 om Brånwins pannors inslösen till Kronan, hwar
 til anledning gafs af några fring Stockholm bo-
 ende Landtmän, hwilke kommo til Stockholm och
 wille sälja dem hos Kopparslagare, eller pants-
 sätta dem emot penninge-lån; när Regeringen
 feck höra desse händelser, så Kundgjordes, at alla
 fring hela Riket, som wille Sälja sina Pannor
 feck pengar för dem uti hwart Landt-Kantorie,
 eller och hos nästa Krono-betjänt: 20 öre S:mt
 Marken som war mer än Kopparen då allment
 gälde.

Detta war orsaken til den författning som
 Regeringen tog til Brånwins Pannornas inslösen
 til Kronan; Det war icke något twång, utan
 berodde på Landtmännens fria willja, at sälja el-
 ler beholla: icke något bedrägeri, at dermed när-
 ra medborgaren; utan at härmedelst hjälpa Un-
 dersåtaren uti sina beträngde omständigheter at i hast
 få en wara wäl betald, som de sågo sig icke gö-
 ra någon nytta med, i anseende til Ständernas
 beslut, som syftade derpå at all Brånwins tilwårk-
 ning, skulle för ewärdeliga tider affkaffas: hwarmed
 och en del af Allmogen war aldeles nögder. Men
 ehuru strengt det nu war förbjudit, at tilwårka
 Brånwin, så war dock straffer icke tilräckligt at
 hindra tilwårkningen; hwarföre genom påbud den
 19 Aprill 1757, alla böter fördubblades, och den
 som hade Public-tjänst eller war Borgare, miste
 sin tjänst eller Borgare rätt och näring: Om han
 icke war någondera delen, så skulle han affstraffas

med

med 20 Dagars fängelse wid watten och bröd efter omstendigheterna, som i Straff-Balken skils, mannen med 20 par spö och qwinnan med 20 par ris; men gjorde det icke tilfyllest, utan de kommo fierde gången åter och blefwo beslagne, så skulle han försändas til Kronans närmaste Fästning, at der 3 år hollas i Fängelse, eller til Arbete efter omstendigheterna, och de som hade de aftig- het i brottet, skulle Domaren pröfwa, och straffa efter 61 Cap. i Misgjernings Balken.

Daktad dese swåra straff, så måtte Hans Maj:t dock den 29 Nov. 1757 beklaga sig, at de förnustigaste öfvertygelser, och hit tils utfrå ad de förbud, emot de utsatte böder warit otillräckel- ge, at afholla dem från undersless föröfwande; hwilket dock swårligen kunde ske, med mindre en trolös och egenlyttig underhandling af Krono- be- tjänterne och Wederbörande-Upsynings-Mån, til förbrytarens trygg och Säkerhet, äfwen derwid förelöpa måste; detsföre skulle en sådan Krono be- tjänant blifwa Synlan förlustig, som icke hade no- ga aft, at Förordningar handhafdes, eller som ned- tyttade wågon brottlig.

Samma dato utkom ock ytterligare Förbud emot brånwins bränningen, och som det fants, at de innerwarande pannor icke swarade emot hems mantalet i Riket och derå warande flere hushöll, hwarföre än en ytterligare Termin utstakades til deras inlemnande, utan at de som wid förra be- salkningen icke hörsammat skulle befrias för det ut- satta straffet; Men den som nu icke fullgjorde sin skyldighet, skulle besläggas med dubbelt och större straff efter omstendigheterna, antingen uti pengor eller med kroppen. B 2

1758 den 17 Febr. förnyades Förordningen af den 19 Apr. 1757 emot dem som förde Brånwin på Landet eller i Städerna.

Deſe Förordningar woro de aldrahärligaste anſtalter, at omſider utrota en för Land och Riſke förderfwelig wara, och horitaga Allmogens ſmak och begär för en ſkadelig *liqueur*, om de allenast lengre fädt utöfwa ſin kraft och werckan; Men beklagligt nog! Det warade icke longtid. Allmogeen kunde icke miſta ſin och Riſkets förderfware; hwarföre på deras trågne anhollan Riſkens Ständer till ſtyrckte den 8 Decemb. 1760 at brånwins bränningen til egen nödtoſt och huſs-behof ſkulle lösgifwas, både i Städerna och på Landet; men deremot alla ſtora werk och Brånwins brännerier til Salu förbudne tils widare. Och den 5 Febr. 1762 utkom en widlöſtigare ſtadga huru med Brånwins tilwerckningen handhafwas ſkulle, hwilken blef reglerad efter förſta *Artic.* uti 1756 års Bewillnings Placat.

Här på utfärdades den 11 Jan. 1764 *Pardons* Placat från laga plikt för dem, ſom bliſwit anlagade för oloſlig Brånwins tilwärfning, inpraktiſeringar, förſälgningar, eller på annat ſätt gjordt ſig ſkyldiga til ſtraff, efter de förut ſtadgade Förordningar.

Här ſer man hwilka omwärlingar och äſwens tyr Brånwinet på någon tid warit underkaſtadt i wårt Riſke, och huru mycket de medel haſwa utvärtat; ſom bliſwit tagna til deſ hämmande och affkaffande. Folket ſatte både Guds, Ara och Lif i ſticket för denna drycken; Så at olycklige Brånwins wittnen funnos på alla ſtellen til en
stor

stor myckenhet. Inga plågor och straff woro så hårda och strenga, att de dermedelst kunde affträckas, från at öfwerträda Öfwerhetens påbud och befallningar. Slutsatsen blir klar och oryggelig: Brånwinet kan icke affskaffas i Sweriges Rike.

S. 6

Anmärkning wid de utkomna skrifter om Brånwins Bränning.

Audor til skriften: Förslag til en ny inrättning med mera fördel, wid Brånwins tilwårdeningen i Riket, föreslår Krono Bränneriers inrättning i hwar Socken och Stad, så at hela Riket skulle blifwa et Brånwins-bränneri; Men hwarest tilgång på Spanmål skulle finnas, har han icke påtänkt eller omrördt, utan allenast hållit sig wid själftwa sättet och Bränningsmetnoden: Hade *Audor* tillika gifwit anledning, at årligen få 6 å 700000 Tunnor Säd af egen åkerjord, utan at hemta den från Utlåmningen, så hade det warit något skäl til dylik inrättning; änsfönt de blefwo Kronan til alt för drög kostnad och Landtman til förtret skada och misnöje; Nödigare wore det at inrätta *Magaziner* et göromål som är langt wärdigare och anstendigare för et uplyst Folk. At inrätta Brännerier hwarest icke Spanmål fins til brödsödan, låter något besynnerligen och *paradoxi*.

Uti skriften kallad: Sammandrag af de måsta Bostemedel som uppgifwas i wårt samhälle till ic.

Har *Auſtor* uti andra uppgiften öfver omröret Brånwinet, ſamt til hånmande til de oresder, ſom ordsaka öfverflödig Spanmåls införfel, ſå bör Botemedlet taga ſin början wid ſjälſwa urſprunget; hwar til anföres 1:o omåttligt Brånwins Supand. 2:o Den laglöſa ſtegringen af Brånwinet, mot Spanmåls prifen. För denna orſaken föregifwes, at all upſyn ſom hit tils bliſwit anwend. til bewakning mot Brånwins tilwärekring, borde hädanefter wändas mot det öfverflödiga Brånwins Supandet och deſ ſjälfrädiga ſtegrande öfver Sädens priſet.

Men huru litet betydande deſa uppgifter äro, finnes nogſamt wid förſta åtanlan. När Öfwerhetens befallningar hit tils bliſwit öfverträdde i anſeende til ſjälſwa Brånwins tilwärekingen, hwar til fordras ſå widlöſtige præparatorier; huru mycket mer ſkulle det, då icke ſke wid ſjälſwa warans förtäring, hwar til behöfs mindre anſtalter. Den ſom Super 4 å 6 ſupar om förmiddagen, har ſtraxt miſbrukt *liqueuren* til omåttlighet; ånſkönt han icke bliſwit drucken här af; en annan blir halfdrucken af en Sup. Ingen dera kan lagföras för omåttlighet. At betaga en Brånwins-ålfkare ſläcka ſin lyſtnad, ſå länge tillgång finnes, och förbjuda en hungrig maga, at äta ſig mått af behagelig föda, är lika fåſengt.

At hindra Brånwinets ſtegrande genom wiſt pris och *Taxor* är omögligt, ſå lenge Spanmåls behofwet icke bliſwit ſtoppadt, at wiſt Sädens pris ärligen kan af Öfwerheten utfäſtas öfver hela Riket. Lätt wara at påbud utfärdades, det Brånwin ſkulle ſäljas till 3 Daler Kannan: hwad hån der?

der? När man då kommer til Krögaren och will köpa Brännwin, så säger han jag har icke något; om jag då swarar, du är förbunden at skaffa mig; så blir åter swaret: hwem skulle wäl kunna sälja Brännwin til 3 Daler Kannan då Sædes Tunnan galler 11 å 12 Plåtar, det finner J wäl är omöjligt; men om jag lofwar honom 8 å 9 Dl. Kannan, så har han straxt i beredskap. Taxor wisa sällan sin påsyftade werckan; år rudlmaterien dyr, så måste förädlingen blifwa langt dyrare; år waran dyr en gros, så blir *minueringen* mycket dyrare; hwar och en will hafwa fullkomlig winst, på det som handteras. När Sæden finnes til öfwerflöd och godt pris, så rättar Brännwinets dyrbet sig sällst der efter, utan Taxor eller Tariffer; at tvingat til wist pris, blir alltid ett säfengt göromål.

Orsaker til den Allmänt öfwerklagade Spanmåls bristen och Landt-hushöllningens hinder, år en skrift, hwaruti anföres 7 orsaker ibland hwilka Brännwins tilwårkningens förbud och inskränkning äfwen räknas: och betygar *Audior* med fullkomliga ord, at Brännwins bränningen minskar, men icke ökar Sædes bristen; en dylik Brännwins *Patron* har man tillsörene icke hört, ej eller kan denna sats bewisas och hafwa bestånd, han må tagas och wändas huru man behagar: Anskönt han åberopar sig *Baron Brauners* skrift, om Brännwins bränningens nytta, i anseende til boskaps flötsen, såsom något beskydd i sit påståen-
de. At göra Dricke och Brännwin af Spanmål, holler han för lika nyttigt eller skadeligt, om icke Brännwinet wid många tilfällen medförde så syn-
bar

B 4.

har nytta framför Dricka, ja bättre än baka bröd
 af Säden; ty wid den senare tillverkningen bort-
 spilles alldrömast af Säden; I anledning af
 detta sitt påstående tager han för en afgjord och
 tryggelig sanning at Brånwin föder så wäl som
 Brödet, hwilket ännu ingen i werlden hwarken
 wägar eller kunnat förswara, som haft den minsta
 insigt i *Chemiska wetenskapen*, *Menniskio* = *Krop-*
pens beskaffenhet, och *spiritueusa liqueurers egen-*
skap. Torde hända *Auctor* såsom ingen Brånwins-
 älskare själf, blifwit härutinnan förledd af gemene
 mans omdöme. Brånwin kan aldrig tjäna til
 Kroppens föda; ty det har icke några närande de-
 lar uti sig; det som skall nära eller gifwa Krop-
 pen någon föda, måste antingen blifwa til *emul-*
sion, *Mjölksaft*, eller *gelée*; den förra egenskapen
 har Säden, då den genom Bakning och Brygg-
 ning, beredes och gifwer Kroppen den aldrabästa,
 fullkomligaste och hälsosammaste födan; den senare
 egenskapen äger alla slags Rötträtter. Brånwinet
 äger ingendera: utan det är en utbränd *spiritus*,
 hwilken hafwer en brännande egenskap, som lika
 säkert fräter de fina inwärtas *partier* i Kroppen,
 som skedwatten utwärtas; det *stimulerar* alla *Ner-*
ver, lika med andra starka *spiritueusa* saker; här
 af kommer dess upmuntrande egenskap, hwarföre
 det af Arbets karlen berömmes: det gifwer mod och
 hurtighet utan styrcka. *Archiater v. Linné* lifnar
 denna upmuntran ganska lifligt wid en pissfleng på
 skjuts mårren, hon springer wäl litet derefter, men
 blir dock icke fetare: det retar appetiten i början,
 men förtager den samma en liten stund derefter 4
 dubbelt mera, genom *Ners-systemets* slappande
 och

och döfwande; detta är orsaken, at gement folk kunna berga sig hela dygnet utan mat, allenast de så Brånwin, til säkert tecken, at det förtager Matlusten; hwarföre ock Kropps krafterna innan fort så aftaga, at man faller i en wercklig matthet. Vidare skyller *Auctor* den stora brist på *Vidualier*, som från år 1740 tryckt Riket, på Brånwins tilwerckningens inifrånkande, efter Bostaps föttslen derigenom blifwit lidande; men twärt om, ligger felet deruti, at sedan öfwanstående tid har Brånwins tilwerckningen tiltagit allt mer och mer, så at hwarcken Folk eller Kreatur haft der af tilräckeligit. Huru kunde vårt Rike förut, då Brånwins Bränningen ännu, antingen icke war bekant eller ganska sparsamt nyttjades, Sälja så mycket *Vidualie* waror til utlänningen, som åtskilliga skrifter öfwertryga oss om: Se Upsala Stadgan om Köphandelen dar. den 1 Febr. 1546: liksåledes åtskillige Förordningar på 1600:de talet, hwilka öfwertryga oss, at *Vidualie* warors utförsel til utlänningar felades icke äfwen då Brånwins bränningen sparsamt nyttjades; Men sedan des omåttliga misbruk, så ansenligen tiltagit i senare tider, har både folk och Kreatur lidit brist, och Riket ansenligen förlorat. I forna tider bruktes mera Dricke, hwaraf Människorna lefde hålsosammare, och bleswo feta och frodiga. Med Måskan och draswen både födde och gödde de flere Kreatur; ty dessa saker styrcka och föda, öka hullet och fetman hos Kreaturen; och med en Tunna Måsk gjorde de större nytta; än wi med 2 Tunnor drank. I senare tider brukas mera Brånwin, hwaraf ögonfentligen folket förswagas til hälsa och krafter;

B 5

Krop

Kroppens storlek och naturliga värt hindras; och Nation minskas til Folk-mängden. Kreaturen födes mindre; ty Drancken torckar och bränner för mycket, som klarligen skönes på Mjölck-Ror, hos hwilka Mjölken förminskas, samt blir swag och wattenaktig af Drank. Dylig brännande egenkap har den hos Swin-kreaturen, som här med Fola gödas, hwarföre den och måste blandas med annan föda, så at minsta nytta då kan tillkrivas Drancken.

En annan *Auctor* påstår at orsaken til Spanmäls bristen i Sverige, härdröer deraf at jordbrukaren sådt den minsta upmuntran. Här til swares: At större upmuntran kan icke gifwas, än den nu varit på många år, då Sädens wärde är ligen stigit til alt för högt pris; ty som den förnämsta upmuntran beror der på, at weta sig utan swårighet få Sälja sin wara och med ansenlig winst få hånne betald, så kan med skäl sägas, at det varit guldene tider för jordbrukaren. Skulle någon wara så illa sinnad, at han icke finner någon upmuntran för sig at upodla jorden, för det sådes priset är så ombtylligt; efter den det ena året genom Guds wälsignelse blir ymnigare, än det andra, at han då icke har den winning som åstundas, om icke *premium* skulle bestås: Så gör en sådan förnuftigare, om han öswergifwer Landtbruket; ty han är icke stickelig at sätta sin hand till Plogen.

§ 7

Skifter som för denna Riksdag utkommit om Bränwin på swenska språket äro.

1:0 Intet Bättre, än Brånwin, Eufstigen
afmålat, uti en härlig ny wisa: årtalet står icke
utfatt. Men bak efter denna wisa, läses et bref
om Brånwinets stora skada på Menniskjo Kropp-
pen, hwilket *Auctor*, som förut varit en stor
Brånwins åstikare, slutar med dessa orden: Brån-
winets snöda gift, kan aldrig undslippa min up-
riktiga förhannelse, när det kommer för mina ö-
gon, och utom *Medicinen* brukas, hwar til alt
folk säge Amen.

2:0 *Patriots* Tankar öfwer Förbudet emot
Brånwins bränningen, tryckt 1741; Här under-
sökes den skada och inbillande nyttan som Brån-
winets wanliga bruk tilbringar den Naturliga
och Politiska Kroppen: den förra upväger och
upslukar den senare helt och hollit: utan at näm-
na säger *Auctor*: „at Brånwinet varit et Sa-
„tans förgiftigaste wercktyg til sinnens förwirran-
„de, och grusliga synders framlockande, såsom
„Swordom, Lätisfärdighet, Erator, otaliga Slags-
„mål och mord, samt således til et oskickeligt
„och Gudlöst lefwerne, med derpå följande mån-
„ga Tusende arma Själars ewiga fördärf;“ Hwad
Oeconomiska nyttan beträffar, så tycker *Auctor*
at det är mycket nyttigare för Niket, at hafwa
en ansenlig Folkhop som äro friska til kropp och
sinnen, än feta swin, samt at det är angelägs-
nare at hafwa, tilräckligt bröd i Landet för bil-
ligt pris, än Brånwin: Han återoppar sig för-
nuftige och gode bushollares försarenhet, at en
Tunna Söfsäd af sänsta sorten gör större nytta för
Kreaturen, än dranken efter en Tunna stridsäd;
och

och om Landtmannen icke upbrände så många Tunnor Säd så finge han brygga åt sig och sitt folk bättre Dricke, som wore mycket hälsofammare, samt gifwa draswen åt sina Kreatur til större fördel, med flera wackra Anmärkingar som denna skriften är upfylld med.

3:o Brånwiners Nyttas och Skada utkom under 1747 års Riksdag utaf en *Deputation*, af Rikens Ständers Stora *Secrete Deputation*, som gaf ut sit *Beräkande* angående Statsbristens afhjelpande och upfyllande. Ibland öfwerflöds waror förekom Brånwinet såsom det wigtigaste och förnämste, hwarpå *Deputerade* wid då warande omstendigheter hade måsta affeende; emedan alt annat öfwerflöd af främmande waror icke til $\frac{1}{2}$ del swarade emot detta; Men som de mångfaldiga öfwerläggningar, som redan under denna Riksdag wärit öfwer detta slags ämnet, och den ringa Framgång som de förut gjorde *propositioner* och förslager til denna Dryckens inskränkning och *Publici* förmon wunnit, hade billigt bordt afträda *Deputerade*, at nu åter yrka på det samma; dock som själfwa nödwändigheten twingade dem, at ännu en gång försöka; så gjorde de sig det hoppet, at Rikens Ständers Stora *Secrete Deputation*, skulle med ett rätt patriotiskt hjerta och en kallsinmig öwäldighet uti saken emellan Brånwinet och Riket, ännu en gång taga detta uti ömsint öfwerwägande.

Först undersöcktes denna warans nytta efter *Medicinska grunder*, då den befans wara den
skade-

skadeligaste dryck för Menniskan til dagligt Bruk, som någonsin är brukelig uti alla Werldenes delar, och ett kraftigt medel at fördrifwa både hålsa och sinne.

Sedermera betractades det i anseende til Rikets allmänna Susholning, då det befants hafwa ett ögonstänligt förderf med sig, som icke kunde förekommis och botas, om icke des bruk och nyttjande, som på några år wuxit til sin högsta grad, instränckes och förminskas. Ty den saken tål ingen gensägelse, at ju wår underwigt i handelen har sitt förnämsta ursprung af de stora Spanmåls poster, som årligen inkummo, hwilka dock til större delen användas eller snarare förderfwas, och så godt som förloras, genom Brånwins brännande; emellertid och genom samma Under-Balance hwålsfwer Riket dageligen så oförmerckt til sin Undergång, så at förr än wi wete ordet af, all rörelse och Handtering stannar, och inbyggarena när de genom fis, trätor och nåfwerätt, af hwarandra inbördes ingen ting mera kunna ernå, som til bergning och uppehålle tjånar, omfider måste genom utflytning söka rädda sitt lif.

Sist omwördes des *Oeconomista* nytta wid enskille Hushollningen, som aldeles icke fants wara så wercklig, som den ges ut före; och at den besparing som Allmenheten åberopar sig igenom Brånwins nyttjande wid Lego- och Arbets-Folks Spisning, förswinner då en opartiff calcul göres; ty som det först är ostridigt, at lifa nåring fördras

dras at bibehålla en lika styrcka, äfwen som lika styrcka behöfues til lika Arbete; men som Brånwinet i sig själft icke äger någon Närings Kraft, så uträttas der med ingen ting.

Men om någon wore, som icke frågade efter sin Tjänstefolks werckeliga föda och styrcka, utan förnämligast hade affeende på besparing, och alltså wille söka det, som han lättast kunde komma ut med, så bewistes genom uträkning at Brånwinet blef dyrare än annat Sofwel. e. g. om man räknar en Kanna Brånwin til 2 Daler Kopparmynt; så mycket gälde hon den tiden; och der emot et Lispund Smör til 8 Daler, så kom mer $\frac{1}{4}$ qwarter Brånwin på 2 öre Kopparmynt, och 3 lod Smör, som äro tillräckelige til en god frukost på $1\frac{1}{2}$ öre Kopparmynt, då $\frac{1}{4}$ godt dricka räknat efter 60 Kannor af en Tunna Malt, (detta blir det starkaste öl som någonsin kan drickas) kan bestås på köpet, och ändock en så mycket gagneligare och närande frukost, icke kosta mera, än Brånwin och bröd allena.

Swad det beträffar, at Brånwinet af en del försöraras för Dranken skull, som en Hushållare swärligen kan umbära; så hölt Deputerade detta intast för lika orimligt, som at Köpa Solenkt Lärst och deraf Bräuna sköre; Ty för utan det at Dranken för Kreaturen är föga sundare föda, än Brånwinet för Menniskan, som försarenheten intogade så war det ej eller swårt at finna, huruvida någon sund Hushållnings prinseppe här uti war eller, icke. Man sätter, at
Drans

Dranken gör den nytta i Hushållningen som svarar emot dess värde. När nu en Tunna Spannmål kostar 24 Daler, så kan Dranken icke räknas högre än till 2 Dalers värde, men de öfrige 22 Daler måste jag hafwa igen uti Brånwinet. Är det då förnuftigt, at använda 24 Dalers värde på det jag till mine Kreaturs föda, måtte winna 2 Dalers gang? utan at räkna småt, tids spillan, wed, m. m. som till Brånwinet upgådt. Brånwinet kan således icke åga försvar af Dranken. Spannmål för 2 Dalers värde, när den rättligen tillredes och användes gör så mycket gang, som nyssnämnde *quanium* Drank. En tunna Spannmål räknades till Brånwin på hemmanet, och dranken som derefter blifwer, hwarfen länge kan besparas eller något förslår till Kreaturs föda; så at detta war af intet värde till Brånwins Frihet. Alla inkast till Brånwinets försvar blefwo fullkomligen beswarade, och slutet blef detta, at Brånwinet gör föga gagn, men otrolig mycken skada, både uti den enskifte, men i synnerhet uti den allmenna hushållningen.

4:o *Archiaten* och *Riddaren v. Linné* Anmärkingar om Brånwin uti 1748 års *Allmanach*, hwarest det afmåles med sina sanskyldiga färgor, och slutes med dessa ord: det är högst skadeligit i *Diet*, i *Seder*, i *Gudstjänst* och hela det *Allmenna*, *Lefwernet*.

5:o *Brånwinets nytta i gemen till Landets förkofring* tryckt. 1761; *Audor* utlägger sig helt

helt och hållit för Brånwinet; hela des arbete; grundadt på egne inbillade principier och deraf dragne slutsatser, utwisar en ren willfarelse; hwarföre den och blifwit til alla delar fullkomstigen wedertlagd uti Lärda Tidningarne för samma år N:o. 16, och 17.

6:o Brånwinets Diatetiska nytta, får man utförligen se beskriwren uti Boken: Under rättelse om Sällsans Bewarande utkommen i Upsala 1764.

§ 8

Project huruvida Brånwins tillwercningen kan tillåtas utan Rikets Lånbarare skada.

Ständer och Regering hafwa i senare tider, blifwit mycket sysslosatta, för denna enda drycken skull, som åstadkommit så mångfaldiga ledsamheter uti vårt samhälde. Den ena tiden, at tillåta det mycket sparsamt; den andra, at frigifwa det helt och hollit. Åter en annan tid, tillåta det under wiså hwilkor. En annan tid, förbjuda des tillwercande aldeles. Huru wiså och försiktiga dessa förfatningar warit, om de i möjeligaste måtto blifwit efterleswade och alswarligen *exsequerade*, kan aldrig stellas uti twiswelsmål. Men som största delen drifwas efter begärrelserna: och måst efterstråfwa det förbudna, wårt emot Lagens och Öfwerhetens föreskrift och befall

befallningar, som alltid syfta på Undersåtarens
 trefnad och välfärd, så har det ock alltid gådt
 med Brännwins-förbuden. Allmogén holla dessa
 brott för de aldräminsta som begås här emot.
 Alla skäl som strida emot dess förmente nytta på
 Mennisko-kroppen gälla mindre än intet. Den
 skada som dess myckna tillwärfande orsakar för
 hela Riket, weta större delen icke; och de som
 wetat, förgätat strart wid dess hugkomst.

Det är sant at Swenska Bonden, så wäl
 som andre Nordiska folkslag fördraga bättre den-
 na hetliga *Liqueuren* än *Söderlänningar*; och
 deras påstående äger någon grund, at efter de för-
 nämre i Riket nyttja åtskillige slags winer och Brän-
 winer der till, så må de åtminstone få bruka till
 nödorst denna enda *Liqueuren*, som med swett
 och möda måste bruka jorden och läcka utur dess
 sköte alt det som tjänar til hela Rikets styrka
 och välfärd. Ehuru klar sanning detta tyckes
 wara, så bör den dock icke blifwa något skäl til
 dess winstkränkte frigifwande, så länge Landet icke
 kan underholla sine inwånare med tillräckelig brö-
 föda, utan at hemta det från utlänningen,
 mycket mindre att *fournera* med *Spannemål* till
 förbränning, hwartill ärligen i senare tider så
 mycket *Säd* måst införskrifwas, då Brännwins-
 tillwärfningen varit tillåtelig. År 1756 då den
 stora *Sädes-bristen* war hos oss, införskrefs nå-
 got litet öfwer 400000 Tunnor. De följande
 ären då Brännwins-bränningen war förbuden be-
 höfdes icke mera än 100 à 150000 Tunnor från
 utrikes orter; men i senare ären då Bränningen
 varit tillåten, har behöfwet så öft sig att nästan

700000 årligen icke varit tillräckeligt. När nu
 desse *summor* jemföras, så finnes, att 1756 då
 den stora misshäpsten plågade Landet, war ofwan-
 nämnde *quantum* Spannemål tillätligt til in-
 wånarenas underhåll. De åren åter som *ordi-*
nair skörd wankades, men Brånwinet lika fullt
 war förbudt, fordrades högst 150000 Tunnor;
 hwaraf man dock säkerligen kan påstå, at mer än
 hälften blef hemligen och olofligen upbrändt. Så-
 ledes följer klarligen, at icke allenast $\frac{3}{4}$ delar af de
 försmånnde 400000 Tunnor, utan ock hela *sum-*
man 700000 Tunnor der til lagde, eller en
million Tunnor, blifwit årligen på desse siste å-
 ren upbrände. En oerhörd sak, som werckeligen
 kan sätta hwar och en rättfönnig medlem i same-
 hållet uti förundran och fasa.

§. 9.

Här fråges: Swilket stånd utt wårt Ri-
 ke har största orsaken at stå emot och hin-
 dra Brånwins-tillwerckningen? När man be-
 traktar enskilt nytta och fördel; så har Ridder-
 skaper och Adelen icke något skäl at hindra dess
 fria tillwerckning; ty de äga merendels större
quantum Spannemål, än de öfriga Stånden,
 och således bekomma största winsten genom
 Brånwins-bränningen. Präste-Ståndet har
 icke eller någon fördel af dess förbjudande, emedan
 de hafwa och få Spannemål både till husbehof
 och affalu. Ej eller kan Borgaren med skäl
 hindra dess tillwerckande, emedan det bidrager
 mycket till hans Borgerliga näring och Handels-
 rörelse. Men Bonde-Ståndet kan icke så tryggt
 bruka samma skäl, som de öfriga Stånden; utan
 dett

Detta Stånd hafwer de wigtigaste orsaker, at
 förfölja en öfwerflödig Brånwins-Bränning, så
 lenge de icke sjelfwe af egit Landtbukt hafwa så
 mycket som förslår til nödorstig brödföda, myc-
 ket mindre til förbränning. Hwem får man
 först höra klaga sig öfwer Spanmåls-brist är
 från år? jo det är Bonden: då han i början af
 året förtärdt sin egen Säd till Brånwin, måste
 han sedan köpa til brödfödan antingen hos Ade-
 len, Prästen eller Borgaren; sätta sig i gäld
 och skuld, som sedermera efter hand ökes, til des
 han omsider måste sälja sin egendom, endast för
 födan, och ändock til slut asmattas och förswa-
 gas till Kroppen genom otjänlig spis, då pungens
 förmögenhet icke lengre förslår. Jefe får man
 höra de öfrige Stånden wara nödsakade at til-
 gripa otjänlig föda, som nästan ärligen händer
 Allmogen. Härigenom sker, att den delen af
 folkhopen på hwilken hela Rikets styrka beror,
 tynar af och faller i wanmagt till Rikets största
 skada. Huru kommer det då till, att det Heders-
 wärde Bonde-Ståndet så ifrigt säckta för Brån-
 winets tygelfria lösgifwande. Adelsman, Präst
 och Borgars hafwa den mästa; men Bonde-
 Ståndet den minsta enskylte nyttan deraf och Ri-
 ket i allmenhet den aldrastörsta skadan. Men
 de kunna ändock icke på något sätt, af de öfrige
 Stånden, hwilke arbeta på deras bästa, rådås
 och öfwertalas at sjelfwe bidraga til sin wälma-
 ga. Det står i ljuset, och skymmer sig sjelf.
 Den genaste wägen, att aldeles kufwa och för-
 swaga detta Stånd i wårt Rike, är att obehin-
 dradt tillåta Brånwins-tillwercningen; ty här-
igenom

igenomt kommer deras, både ägendom och frihet under de öfrige Ståndens magt och wälde. Gårren då för all ting, och öpen ögonen i Hederswårde Dannemån, som skolen råda och wårda Eder egen och de Hemmawarandes frihet och wälfärd, att I icke genom ett blindwis begär efter en skadelig dryck, fören eder och hela Riket uti en wädelig belägenhet. När de öfrige Stånden will upriktigt afstå från en sak, som ländet dem til nytta, men Eder til skada, så sätten Eder enskylte smak och begär å sido, när det i detta mål gäller det menige bästa, och hela Rikes förkofring. Infränken denna warans skadeliga misbruk, som annars förer Rikets inwånare i olycka, och i tilkommande tider, stendigt måste blifwa, wid alla Riksdagar, at Ståndernas föremål utan ringaste werckan eller nyttiga påföljd.

§. 10.

Som det är en ofelbar sanning, att Brännwins tillwerckningen, är en orsak til den årliga Sædesbristen och des ödrågliga dyrhet: så säkert är det ock, att flerswa Folknumerns förökande beror på ett någorlunda jämt och billigt Sædespris. a) Till att afhjelpa desse store hinder till Samhåldets wälmåga borde.

I. O. J. n

- a) Den som wistats på Landsbygden lærer nogsamnt intyga sanningen häraf, att de största hinder till Giftermål och folkhopens tilwärt hårdörer I. O. Af dyr tid: Frågar man Förlofwade Personer af Allmoget, om de skola Gifva sig i år? så swaras: det är så dyra tider, så GUD wet huru man skall kunna försörja sig: med dyrt tid förstå de förnämligast dyrt Sædespris, ty derpå beror deras wälfärd; är Sæ-

1:0. Ingen undersåte eho han wara må; tillåtas bränna Brånwin, förr än Socken Magaziner, äro upbygde öfwer hela Riket, på hwarje Sockens bekostnad och det så store at uti dem kunde rymmas tillräcklig Säd, efter Sockens folkmängd. Särads Magaziner böra sedermera inrättas på Kronans bekostnad, til allmenhetens nytta och fördel, samt at holla såden uti jämt pris då Sockne Magaziner tryta. Utom detta medel lärer näppeligen den förmon winnas i vårt Rike, at se ett någorlunda jämt Sädespris inwånare emellan. Härigenom hafwa andra Nationer, äfwen de, som sjelfwe icke äga någon Sädes-skörd, wunnit den stora fördel, som wi lenge talt och skrifwit om, samt ännu längta efter.

2:0. Bör åhågan och lusten at få bränna och supa det angenäma Brånwinet blifwa förknippad med driften och skyldigheten til sjelfwa jordens upodling, ty om Landtman icke så wida upodlar sin jord, att des husholl dermed årligen kan underhollas, til föda och brånwin, huru kan han då påstå rättighet till Brånwins-bränning,

will den i någorlunda jemt och billigt pris, så råtta sig de öfriga Landtmännens waror merendels derefter, och ånskönt de icke det göra, så är ändock Landtman nögder, när Sädes-köpet är drågligt; emedan Säden utgör hans måsta och förnämsta föda. 2:0 Af brist på Bostelle: om det förra hindret är utur wägen rögd; så får man merendels höra det senare, at de icke hafwa något ställe at sätta sig ned på; Ghuru detta genom Kongl. Befallning, om Hemmans flykning är til första delen botadt, så kunde det dock än mer hjälpas genom en myckenhet dagsvercks förps inrättning.

vill han nyttja sit förmenta *Nectar*, så bör han naturligen tillse huru han kan förwårfswa det utan sin skada och fattigdom; men allmogen liter på Öfwerhetens omsorg, som skall skaffa dem Spannmål, då den tryter, utan at eftersinna det de sjelfwe få betala den med dryg kostnad och hela Rikets skada. Huru kan det öfwerensstämma med försiktig hushållning, at köpa dyr Säd från utländska orter och förstöra den genom en skadelig waras tillwårkning; Dersföre bör efter gjord räkning på folkhopens antal i hwarje *Province*, enligt *Tabel* Beräket, som i denna och mångfaldiga andra händelser wisar så stor nytta, uträknas huru många tunnor Säd årligen fordras till deras underhåll, samt efterse hwilka Landskaper med mer eller mindre jordbruk äro försedde, och genom *Krono*-Betjäningens åjerd utröna huru stor Spannmåls tillgång kan wara uti den ene *provincien*, hos hwarje *Bo* efter des utsäde och skörd, at aflåta til den andra, som årligen måste köpa på den samma. e. g. *Wester* Götland kan til öfwerflöd förse hela *Wermeland* med Spannmål; men skall detta ske med någon jemlikhet undersåtare emellan, at icke säljaren skall på ett ochristeligt sätt skinna den nödtorstiga köparen; Så måste efter folknummerns antal i *Wermeland*, samt des deraf följande Sådesbehof, uphandlas af *Kronan* i förenämnde *Province*, och förwaras i *Magaziner*, så mycket, at hela behofwet blifwer stoppat, och sedan säljas åt den torstige efter billigaste pris, och om ingen tilgång finnes af inländskt Spannmål till *Magaziners* fyllande, så bör tidig införskrifning ske från *Utländska* orter, at

at underfåtaren icke må blifwa blottståld af det nödwändigaste. Härigenom winnes den stora förmon, at obarmhertighet medborgare emellan kan afhjelpas.

3:o. Herrskaperne på Landet borde endast bränna til husbehof, och icke til salu på sina Krogar wid Kyrckor och Landsvägar; ty dessa ställen äro allmenna Mötesplatsar, hwarest gifwes allmogen tillfälle tilllöseri och fylleri, slagsmål och andre oanstendigheter, samt den ädla tidens bortskaffande.

4:o. Herrskaperne på Landet borde wara mer angelägna om at deras underhafwande hollas med läck och afswarsamhet till jordbrukets, sorgfälliga skötsel, såsom grunden både till ägarens förmon och heder, samt underhafwandes trefnad och wälstånd; efterfråga huru mycket Säd hwar och en Åbr årligen tarfwar, och huru wida jordens affastning swarar häremot, samt derefter tidigt hjelpa dem uti deras omstendigheter: Härigenom skulle åkerfötslen på kort tid ansenligen tilltaga.

5:o. Sedermera Landet blifwit upodlat och åkerfötslen förbättrad, genom inbördes flit och åhåga, kan icke allenast en måttlig Brånwinsbränning tillåtas, utan ock *exportations premier* gifwas åt Landtman för hwarje Läst Säd, han kan aflåta til utrikes orter, och kan hända at Brånwin då kunde tillwärfas til utförsel och blifwa en handelswara för Riket med våra Grannar Norrige och Rykland.

Wanpris på Säden, är äfwen så obehaglig för Landtman, som för mycken dyrhet. I förra händelsen ligger Säden honom på händerne utan af

affättning til sådant pris, som kan swara mot
 des dryga arbete: I senare händelsen drifwer bris-
 sten up priset så högt, at allmogens måste utar-
 ma sig genom des köpande. Vägge dese ledsam-
 heter afhjelpas genom *exportation* i rika skörde-
 tider och *Magaziners* tilgång i miswärdt år,
 hwarigenom Säden alltid kan hollas uti jemt
 pris til folkhopens tilwärt och wälmåga, samt
 hela Rikets förmån, hwilket utom dese inwäntnins-
 gar näppeligen står at förmoda eller lära
 kunna se.

www.books2ebooks.eu